

27 جولای 2017

داکتر سید عبدالله کاظم

بررسی تحلیلی و تاریخی معاهده آب دریای هلمند بین افغانستان و ایران (بخش یازدهم)

مبحث نهم

امضای "معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند"

ادامه مذاکرات حسن نیت و ایجاد فضای تفاهم:

مذاکرات طولانی بین هیئت های که از تاریخ هفتم تا بیست و هفتم سنبله 1351ش در کابل ادامه یافت، موجب شد تا فضا برای رسیدن بیک تفاهم امید بخش جهت حل معضله دیرینه بین افغانستان و ایران در مورد تقسیم آب دریای هلمند بیش از هر وقت دیگر مساعد گردد. به تعقیب سفر امیرعباس هویدا نخست وزیر ایران به کابل متقابلاً یک هیئت افغانی به ریاست انجنیر میراکبر رضا بتاريخ 3 دلو 1351 (22 جنوری 1973م) به تهران سفر کرد که شش نفر از اعضای مهم وزارت خارجه و نیز معین وزارت زراعت و آبیاری افغانستان شامل هیئت بودند. ریاست هیئت ایرانی را در تهران مهندس صفی اصفیا نایب نخست وزیر آن کشور بعهده داشت. مذاکرات الی تاریخ 10 دلو 1351 (29 جنوری 1973م) ادامه یافت و در نتیجه هر دو هیئت بر متن معاهده و دو پروتوکل منضمه آن به تفاهم رسیدند.

گزارش کتبی مذاکرات تهران متعاقباً به یک هیئت مشورتی در کابل رویت داده شد و سپس مجلس عالی وزراء بتاريخ 14 دلو در زمینه اتخاذ تصمیم کرد. بتاريخ 30 دلو 1351 مهندس صفی اصفیا رئیس هیئت ایرانی در مذاکرات تهران به کابل آمد و با محمد موسی شفیق صدراعظم و وزیر خارجه افغانستان با حضور انجنیر میراکبر رضا رئیس عمومی انکشاف وادی هلمند و ارغنداب و داکتر عبدالواحد کریم مدیر عمومی سیاسی وزارت خارجه و نیز جهانگیر تفضلی سفیر ایران در کابل دیدار و روی متن معاهده و پروتوکل های منضمه آن صحبت بعمل آمد.

طی این دیدار قرار شد امیرعباس هویدا نخست وزیر ایران در راس یک هیئت بنا به دعوت موسی شفیق صدراعظم افغانستان به تاریخ 11 حوت 1351 به کابل آید و هیئت های دوطرف معاهده مربوط به موضوع آب رود هلمند را آماده برای امضاء سازند. با استفاده از فرصت نخست وزیر ایران به دیدار اعلیحضرت پادشاه افغانستان رفت و سپس بتاريخ 22 حوت 1351 (12 مارچ 1973م) معاهده مذکور با دوزمیه آن از طرف صدراعظم های افغانستان و ایران به امضاء رسید و اعلامیه مشترک رسماً انتشار یافت. (برای شرح مزید دیده شود "اسناد و سوابق موضوع آب...، صفحه 56 تا 58)

د پانو شمیره: له 1 تر 10

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لېکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

متن اعلامیه مشترک:

«نظر بدعوت شاغلی محمد موسی شفیق صدراعظم افغانستان، شاغلی امیرعباس هویدا صدراعظم ایران و همراهان ایشان از 21 تا 23 حوت 1351 مطابق 12 تا 14 مارچ 1973 از افغانستان بازدید بعمل آوردند.

صدراعظم ایران در مدت توقف خود در کابل بحضور اعلیحضرت معظم همایونی شرفیاب گردیده تمنیات برادری و دوستی اعلیحضرت همایونی محمد رضا پهلوی را بحضور اعلیحضرت همایونی محمداشاه اظهار داشت. اعلیحضرت همایونی با اظهار قدردانی از این تمنیات از صدراعظم ایران خواستار شدند تمنیات برادرانه اعلیحضرت شانرا به اعلیحضرت محمد رضا پهلوی اظهار نماید.

صدراعظم افغانستان و صدراعظم ایران در حالیکه هیئت های هر دو طرف حاضر بودند، در موضوع آب هلمند مذاکرات نهائی بعمل آوردند. بعد از توافق کامل هر دو صدراعظم بتاريخ 22 حوت 1351 معاهده ای در این موضوع توأم با دو پروتوکول امضاء و منعقد کردند. این اسناد پس از طی مراحل قانونی در هر دو کشور معتبر و نافذ خواهد بود. این مذاکرات در محیط بسیار دوستانه که مظهر پیوند های برادری پایدار بین هر دو کشور میباشد، صورت گرفت.

در این مذاکرات از طرف افغانستان ذوات آتی اشتراک داشتند: محمدخان جلالر وزیر مالیه، داکتر عبدالوکیل وزیر زراعت و آبیاری، داکتر عبدالواحد سرابی وزیر پلان، انجنیر میرمحمداکبر رضا رئیس عمومی انکشاف وادی هلمند، داکتر عبدالحکیم طیبی سفیرکبیر افغانستان در دهلی، داکتر روان فرهادی سابق معین سیاسی وزارت خارجه (سفیر منتخب افغانستان در پاریس)، داکتر عبدالواحد کریم مدیر عمومی سیاسی وزارت امور خارجه، انجنیر جمعه محمد محمدی معین وزارت زراعت و آبیاری، داکتر عبدالفرید رشید معاون مدیریت معاهدات و حقوق وزارت امور خارجه، حبیب الله کرزی سابق معاون مدیریت سیاسی وزارت امور خارجه (سکرتر اول نمایندگی دایمی افغانستان در ملل متحد) و محمدیوسف صمد متصدی امور شرق میانه در مدیریت عمومی سیاسی وزارت امور خارجه.

از جانب ایران ذوات آتی در مذاکرات شرکت نمودند: مهندس صفی اصفیا نایب نخست وزیر، جهانگیر تفضلی سفیرکبیر ایران در افغانستان، سفیرکبیر منوچهر فتاش معاون سیاسی وزارت خارجه ایران، سفیرکبیر حسین شهیدزاده رئیس در وزارت خارجه ایران، سفیرکبیر پرویز راجی مشاور صدراعظم ایران، منصور مشکین پوش وزیر مختار مستشار سفارت ایران در کابل، داکتر محمد صفا مدیر عمومی دفتر مخصوص صدراعظم ایران، هوشنگ عامری رئیس دفتر معاون سیاسی وزارت امور خارجه.

صدراعظم ایران از پذیرائی گرم و مهمان نوازی برادرانه ای که از طرف حکومت افغانستان بعمل آمد، مراتب شکران خود را ابراز داشتند. طرفین اظهار یقین نمودند این مسافرت ها در استواری مزید پیوندهای عنعنوی برادری و گسترش مناسبات همسایگی نیک هر دو کشور نقش سودمندی خواهد داشت.» (پایان اعلامیه مشترک، برگرفته از: "اسناد و سوابق موضوع آب..."، صفحه 58 تا 60)

اینک متن معاهده و دو ضمیمه آن به حیث اسناد مهم تاریخی ذیلاً تقدیم میگردد که در آن برای شفافیت معانی و مقصد بعضی کلمات که در دری و فارسی بطور متفاوت بکار برده میشوند، در داخل قوسین ذکر شده اند، از جمله هلمند که ایرانی ها آنرا "هیرمند" می نامند.

معاهده بين افغانستان و ايران راجع به آب رود هلمند (هیرمند)

دولتین افغانستان و ایران با آروزمندی رفع دایمی کلیه اسباب اختلاف درمورد آب رود هلمند (هیرمند) و به ساقه (بمنظور) حفظ روابط حسنه بین المللی و احساسات ناشی از برادری و همسایگی تصمیم گرفتند معاهده ای رابه این منظور منعقد نمایند و نمایندگان ذیصلاح خویش را قرار ذیل تعیین نمودند:

از جانب افغانستان
محمد موسی شفیق صدراعظم افغانستان
امیر عباس هویدا نخست وزیر ایران
از جانب ایران

و هر دو نماینده اعتبار نامه های خویش را به یکدیگر ارایه نمودند و آنرا صحیح و معتبر شناختند و به مواد آتی موافقت نمودند.

ماده اول :

درین معاهده اصطلاحات ذیل معانی آتی را دارند:

الف -

۱۱ د مرغومی - ۱۱ جدی (۱۱ دی) مطابق اول جنوری
۱۲ د سلواغی - ۱۲ دلو (۱۲ بهمن) مطابق اول فبروی
۱۰ د کب - ۱۰ حوت (۱۰ اسفند) مطابق اول مارچ
۱۲ د وری - ۱۲ حمل (۱۲ فروردین) مطابق اول اپریل
۱۱ د غویی - ۱۱ ثور (۱۱ اردیبهشت) مطابق اول می
۱۱ د غبرگولی - ۱۱ جوزا (۱۱ خرداد) مطابق اول جون
۱۰ د چنگاش - ۱۰ سرطان (۱۰ تیر) مطابق اول جولای
۱۰ د زمري - ۱۰ اسد (۱۰ مرداد) مطابق اول اگست
۱۰ د وژی - ۱۰ سنبله (۱۰ شهریور) مطابق اول سپتمبر
۹ د تله - ۹ میزان (۹ مهر) مطابق اول آتویر
۱۰ د لرم - ۱۰ عقرب (۱۰ آبان) مطابق اول نوامبر
۱۰ د لیندی - ۱۰ قوس (۱۰ آذر) مطابق اول دسمبر - می باشد.
در سالهای کبیسه تفاوت یکروز به موجب تقویم هجری شمسی رعایت می شود.

ب - (یک سال آب) مدتی است از اول اکتوبر الی ختم سپتمبر سال مابعد.

ج - یک سال نورمال آب عبارت از سالی است که مجموع جریان آب از اول اکتوبر تاختم سپتمبر سال مابعد درموضع دستگاه آب شناسی دهرآود بر رود هلمند (هیرمند) بالا تر از مدخل بند کجکی چهارمیلیون و پنجد و نود هزار (۴۵۹۰۰۰۰) ایکرفیت (۵۶۶۱۷۱۵) پنج ملیون ششصد و شصت و یک هزار هفتصد و پانزده مترمکعب اندازه گیری و محاسبه شده است. مقادیر ماهانه سال نورمال در پرتوکول شماره یک منضمه این معاهده ذکر گردیده است.

د - دستگاه آب شناسی دهرآود محضاً بحیث (صرفاً بعنوان) شاخص محاسبه جریان - به این منظور که آیا جریان یک سال نورمال را تشکیل می دهد یا نی (یا نمی دهد) شناخته شده است.

د پانوی شمیره: له 3 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولی

ماده دوم :

مجموع مقدار آبیکه از رود هلمند(هیرمند) در سال نورمال آب ویاسال مافوق نورمال آب از طرف افغانستان به ایران تحویل داده می شود منحصر است به اوسط (متوسط) جریان ۲۲ متر مکعب در ثانیه طبق جدول شماره ده راپور کمیسیون دلتای هلمند مورخ ۲۸ فیروری ۱۹۵۱ مطابق تقسیمات ماهانه ئی که درستون ۲ جدول مندرج ماده سوم این معاهده ذکر شده ویک مقدار اضافی اوسط (متوسط) جریان ۴ متر مکعب در ثانیه متناسب به تقسیمات ماهانه مشمول ستون ۲ که درستون ۳ جدول مندرج در ماده سوم توضیح گردیده و به سابقه حسن نیت و علایق برادرانه از طرف افغانستان به ایران تحویل داده میشود.

ماده سوم:

در ظرف ماههای سال نورمال آب یا سال مافوق نورمال آب، مقادیر معینه آب از رود هلمند (هیرمند) که در ماده دوم این معاهده تشریح گردیده طبق ستون ۴ جدول آتی در بستر رود هلمند (هیرمند) در مواضع ذیل از طرف افغانستان به ایران تحویل داده میشود:

ماه	تقسیمات اوسط (متوسط) جریان آب به متر مکعب در ثانیه باساس ۲۲ متر مکعب در ثانیه کمیسیون دلتای هلمند	تقسیمات اوسط (متوسط) جریان آب به متر مکعب در ثانیه باساس ۴ متر مکعب در ثانیه حسن نیت	تقسیمات اوسط (متوسط) جریان آب به متر مکعب در ثانیه باساس مجموع ستون ۲ و ۳ این جدول یعنی ۲۶ متر مکعب در ثانیه
اکتوبر	۴۲۳	۰۷۷	۵۰۰
نوامبر	۱۰۷۵	۱۹۷	۱۲۷۲
دسمبر	۱۹۴۸	۳۵۶	۲۳۰۴
جنوری	۲۹۳۵	۵۳۲	۳۴۶۷
فیروری	۶۶۱۲	۱۲۰۴	۷۸۱۶
مارچ	۶۱۹۰	۱۱۲۳	۷۳۱۳
اپریل	۲۶۳۰	۴۸۱	۳۱۱۱
می	۷۶۴	۱۳۹	۹۰۳
جون	۱۶۷۱	۳۰۲	۱۹۷۳
جولای	۱۱۶۱	۲۱۱	۱۳۷۲
اگست	۷۹۳	۱۴۴	۹۳۷
سپتمبر	۱۹۸	۰۳۴	۲۳۲

الف: مواضع تحویل دهی قرار ذیل اند:

- ۱ - در موضعی که خط سرحد رود سیستان راقطع میکند.
- ۲ - در دو موضع دیگر بین پایه سرحدی پنجاه ویک و پنجاه و دو که در خلال مدت سه ماه از انفاذ این معاهده توسط کمیساران طرفین با تثبیت فاصله و سمت هر یک از آن دو موضع از یکی از پایه های سرحدی مذکور در جائیکه خط سرحد در بستر رود هلمند (هیرمند) واقع گردیده، تعیین می گردد. تعیین آن دو موضع بعد از تصویب حکومتین (دولتین) نافذ شمرده میشود.

د پانو شمیره: له 4 تر 10

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

ب : طرفین در موضعی که در فقره الف این ماده تذکار یافته تاسیسات مشترک و مناسب که شرایط آن مورد قبول طرفین باشد، اعمار (احداث) و آلات لازمه در آن نصب می نمایند تا مقادیر آب معینه مندرج مواد این معاهده بصورت موثر و دقیق مطابق به احکام این معاهده اندازه گیری و تحویل شود.

ماده چهارم :

در سالهائیکه در اثر حوادث اقلیمی مقدار جریان آب از سال نورمال آب کمتر باشد و ارقام اندازه گیری دستگاه آب شناسی دهرآود جریان مربوط به ماههای قبل ماه مورد بحث را نسبت به ماههای مشابه سال نورمال آب، مقدار کمتری نشان دهد، ارقام مندرج در ستون ۴ جدول ماده سوم به تناسبی که جریان واقعی ماههای ماقبل همان سال آب سال (درین صورت جریان ماه مارچ ماقبل الی ماه مورد بحث) باماههای مشابه یکسال نورمال آب دارد، برای ماههای آینده همان سال آب تعدیل مییابد و مقادیر تعدیل شده در مواضع مندرج ماده سوم به ایران تحویل داده میشود.

هرگاه در ظرف یکی از ماههای آینده بعد از ماه مورد بحث، دستگاه آب شناسی دهرآود مقدار آبی برابر یا مازاد بر آب ماه مشابه سال نورمال را نشان دهد، آب ماه مورد بحث طبق ستون ۴ جدول ماده سوم تحویل میشود.

ماده پنجم :

افغانستان موافقت دارد اقدامی نکند که ایران را از حقایق آن از آب رود هلمند (هیرمند) که مطابق احکام مندرج ماده دوم و سوم و چهارم این معاهده تثبیت و محدود شده است، بعضاً یا کلاً محروم سازد. افغانستان با حفظ تمام حقوق و باقی رود هلمند (هیرمند) هر طوریکه خواسته باشد، از آن استفاده می نماید و آنرا بمصرف می رساند.

ایران هیچگونه ادعائی بر آب هلمند (هیرمند) بیشتر از مقادیریکه طبق این معاهده تثبیت شده است، ندارد. حتی اگر مقادیر آب بیشتر در دلتای سفالی هلمند (هیرمند) میسر هم باشد و مورد استفاده ایران هم بتواند قرار گیرد.

ماده ششم :

افغانستان اقدامی نخواهد کرد که حقایق ایران برای زراعت بطور کلی نامناسب شود یابه مواد شیمیائی حاصله از فاضل آب صنایع بحدی آلوده شود که با آخرین روشهای فنی معمول قابل تصفیه نبوده استعمال آن برای ضروریات مدنی ناممکن و مضر گردد.

ماده هفتم :

هر نوع ابنیه فنی مشترک که اعمار (احداث) آن بمنظور استحکام بستر رود در موضعی که خط سرحد در بستر رود هلمند (هیرمند) واقع گردیده لازم دیده شود، بعد از موافقت طرفین بر شرایط و مشخصات آن میتواند احداث گردد.

ماده هشتم :

هریک از طرفین یکنفر کمیسار و یکنفر معاون کمیسار از بین اتباع خود تعیین خواهد نمود تا در اجرای احکام این معاهده از (جانب) دولت خود نمایندگی کند. حوزه صلاحیت و وظایف این کمیسارها در پروتوکول شماره یک ضمیمه این معاهده تعیین گردیده است.

ماده نهم :

در صورت بروز اختلاف در تعبیر یا تطبیق (اجرای) مواد این معاهده، طرفین اولاً از طریق مذاکرات دیپلماتیک، ثانیاً از طریق صرف مساعی جمیله ثالث برای حل اختلاف سعی خواهند کرد و در حالیکه این دو مرتبه به نتیجه نرسد، اختلاف مذکور بر اساس مواد مندرج در پروتوکول شماره ۲ ضمیمه این معاهده به حکمیت محول میشود.

ماده دهم :

افغانستان و ایران قبول دارند که این معاهده ممثل (بیانگر) موافقت کامل ودایمی دولتین می باشد واحکام این معاهده محض (صرفاً) در داخل حدود محتویات آن اعتبار دارد وتابع هیچ اصل (پرنسیب) یاسابقه (پرسدنت) موجود یا آینده نمی باشد.

ماده یازدهم :

هرگاه خشکسالی مدهش یا بروز حالات مجبره (فوس ماژور) رسیدن آب رابه دلتای هلمند (هیرمند) موقتاً ناممکن سازد، کمیساران طرفین فوراً به مشوره پرداخته پلان (طرح) عاجل لازمه را بمنظور رفع مشکلات وارده ویا تخفیف آن تهیه وبه حکومتین (دولتین) مربوط خویش پیشنهاد می نمایند.

ماده دوازدهم :

این معاهده از تاریخی نافذ می گردد که اسناد مصدقه پس از طی مراحل قانونی آن بین دولتین مبادله شود.

این معاهده به زبانهای پشتو، دری(فارسی) وانگلیسی هر یک در دو نسخه تنظیم گریده ودارای اعتبار مساوی میباشند.

درموقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت، به متن انگلیسی مراجعه میشود. درشهرکابل به تاریخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضا ومنعقد گردید.

از جانب افغانستان محمد موسی شفیق
صدر اعظم افغانستان

از جانب ایران امیرعباس هویدا
نخست وزیر ایران

پروتوکول شماره يك درباره صلاحیت و وظایف کمیساران ضمیمه معاهده افغانستان و ایران راجع به رود هلمند(هیرمند)

ماده اول:

مقصد از معاهده درین پروتوکول معاهده افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند) که بتاریخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ بین دولتین به امضاء رسیده، میباشد.

ماده دوم:

هریک از طرفین معاهده از اتباع خود یکنفر کمیسار ویک نفر معاون کمیسار تعیین می نماید، کمیسار ومعاون وی در تطبیق (اجرای) احکام معاهده راجع به تحویل آن مقدار آب از هلمند(هیرمند) به ایران که در معاهده تعیین گردیده، از حکومت (دولت) خود نمایندگی می کند.

ماده سوم:

الف : کمیسار ها از بین مامورین عالیرتبه منصوب می شوند.

ب : هر یک از کمیساران می توانند در اجرای وظایف خویش از خدمات دونفر مشاور که از تبعه مملکت خودش باشد، استفاده نماید.

ج : تامین مصارف (هزینه) کمیساران - معاونین ومشارورین بعهده حکومت(دولت های) متبوعه شان میباشد.

ماده چهارم:

کمیساران در کلیه مسایل ناشی از اجرای این پروتوکول نماینده دولت خود می باشند ودر امور مربوط به این پروتوکول بین دولتین بحیث (بعنوان) مامورین ارتباط اجرای وظیفه می نمایند.

د پانوی شمیره: له 6 تر 10

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

ماده پنجم:

در سالهائی که بر حسب شرح ماده چهارم معاهده، مقدار جریان آب کمتر از سال نورمال آب باشد و کمیسار جانب ایرانی راجع به جریان آب بالا تر از مدخل بندکجکی برود هلمند (هیرمند) در دستگاه آب شناسی دهرآود طالب معلومات گردد، جانب افغانی ارقام مربوطه را که توسط آن دستگاه ثبت شده است، بدسترس وی می گذارد. در اثر تقاضای کمیساران ایرانی، کمیسار افغانی راپور ماهانه جریان آب را که در دستگاه دهرآود ثبت گردیده به وی ارائه میدارد. در صورت تقاضای کمیسار ایرانی کمیسار افغانی باوی همکاری خواهد نمود تا جریان آب را در دستگاه دهرآود مشاهده و اندازه گیری نماید.

تبصره: جدول تقسیمات جریان ماهانه سال نورمال آب قرار ذیل است.

اکتوبر ۱۵۴۰۰۰ ایکرفیت

نوامبر ۱۷۲۰۰۰ رر

دسمبر ۱۷۶۰۰۰ رر

جنوری ۱۷۸۰۰۰ رر

فبروری ۲۰۸۰۰۰ رر

مارچ ۵۹۷۰۰۰ رر

اپریل ۱۱۵۸۰۰۰ رر

می ۱۰۳۳۰۰۰ رر

جون ۴۴۱۰۰۰ رر

جولای ۲۱۱۰۰۰ رر

اگست ۱۳۷۰۰۰ رر

سپتمبر ۱۲۵۰۰۰ رر

مجموع ۴۵۹۰۰۰۰ رر

ماده ششم:

کمیسیون افغانی و ایرانی در مواضع تحویلدهی مندرج ماده سوم معاهده در مورد اندازه گیری و تحویل دهی آب مطابق احکام معاهده و مواد این پروتوکول مشترکاً اقدام می نمایند.

ماده هفتم:

کمیسیون افغانی و ایرانی (کمیته مشترک کمیسیون) را تشکیل میدهند که منبعت بنام (کمیته مشترک) یاد میشود. این کمیته بمنظور حل و فصل سریع مسایل ناشی از اجرای وظایفی که بموجب این پروتوکول بعهدۀ آنها محول گردیده سعی خود را بکار خواهند برد و تصامیم آن در حدود صلاحیت آن لازم الاجراء خواهد بود.

ماده هشتم:

کمیته مشترک جلسات عادی خویش را در اوقات معینه که توسط آن کمیته تعیین می گردد، دایر می نماید. در حالات عاجل هر یک از کمیسیون میتواند دایر شدن جلسه مخصوص کمیته مشترک را تقاضا نماید. کمیته مشترک جلسات عادی خود را در کابل یا زرنج افغانستان یا در تهران یا زابل ایران هر یک که مورد موافقت آن قرار گیرد، دایر می سازد. جلسه مخصوص کمیته، در محلی از محلات متذکره فوق که در درخواست جلسه مذکور از آن نام برده شده، دایر میگردد.

د پانوی شمیره: له 7 تر 10

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بنی پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

ماده نهم:

کمیسیون گزارش فعالیت های سال آب ماقبل کمیته مشترک رابه حکومت های (دولت های) مربوط خویش قبل از اول نوامبر هر سال تقدیم می نمایند. کمیسیون می تواند در هر موقع دیگری که مناسب بدانند گزارش های دیگری در داخل حدود وظایف شان که درین پروتوکول تعیین شده، به حکومت های (دولت های) مربوط خویش تسلیم نمایند.

ماده دهم:

الف: هر يك از طرفین معاهده، هیئتی را تحت ریاست وزیر متکفل (مسئول) امور استفاده از آب تعیین می نمایند. مجموع هیئتین دوطرف (کمیته وزراء) را تشکیل میدهند.

ب: کمیته وزراء در اثر تقاضای یکی از حکومتین (دولتین) جلسه خود را دایر میکند. کمیته وزراء صلاحیت دارد تا به حل مشکلاتی که از تطبیق (اجرای) این پروتوکول بروز نماید، بپردازد. کمیته مشترک به تطبیق (اجرای) فیصله های (تصمیم های) کمیته وزراء مکلف می باشد.

ج: در حالات عاجل یا حینیکه اعضای کمیته مشترک نتوانند به موافقه برسند، هر يك از کمیسیون میتوانند از حکومت (دولت) خود بخواهند تا دایر شدن جلسه کمیته وزراء را تقاضا نماید.

د: کمیته مشترک و کمیته وزراء طرز العمل جلسات مربوط خود را وضع می نمایند.

ماده یازدهم:

در صورت عدم موافقت کمیته وزراء، طرفین کمیته به حکومت های (دولت های) متبوعه شان راپور ارائه خواهند نمود تا از مجرای دیپلماسی بین حکومتین (دولتین) راه حلی جستجو شود.

فیصله ای که (تصمیمی که) از طرف کمیته ها و یا از مجرای دیپلماسی صورت میگیرد، باید در داخل حدود معاهده و این پروتوکول بوده باهیچ حکم از احکام آن تناقض نداشته باشد. تصامیمی را که آنها اتخاذ مینمایند و هر اقدامی که از جانب آنها بعمل می آید، به هیچوجه سایقه ای (پرسدنت) را بوجود نمی آورد.

ماده دوازدهم:

هرگونه تعدیل، تغییر یا تجدید نظری که درین پروتوکول باموافقت طرفین معاهده وارد شود، به هیچوجه بر معاهده پروتوکول شماره ۲ منضمه تاثیر ندارد.

ماده سیزدهم:

این پروتوکول جزء لاینجزای معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب هلمند (هیرمند) که در شهر کابل بتاریخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ امضاء گردیده، می باشد و از تاریخ انفاذ معاهده مرعی الاجرا است.

این پروتوکول به زبانهای پشتو، دری (فارسی) و انگلیسی، هر يك در دونسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشد.

در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت، به متن انگلیسی مراجعه میشود.

در شهر کابل بتاریخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضا گردید.

از جانب ایران
امیر عباس هویدا نخست وزیر

از جانب افغانستان
محمد موسی شفیق صدر اعظم

پروتوکول شماره ۲ درباره حکمیت ضمیمه معاهده افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند)

ماده اول:

مقصد از معاهده درین پروتوکول معاهده افغانستان و ایران در مورد آب رود هلمند (هیرمند) که بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ بین دولتین به امضاء رسیده است، می باشد.

ماده دوم:

در صورت بروز اختلاف در تعبیر (اجرای) مواد معاهده در حالیکه به موجب ماده نهم آن، مذاکرات دیپلماتیک یا بعداً صرف مساعی جمیله مرجع ثالث به حل اختلاف انجام نیابد، اختلاف به حکمیت محول خواهد گردید.

ماده سوم:

در صورتیکه یکی از طرفین معاهده بعد از طی مراحل دوگانه مندرج ماده دوم این پروتوکول ارجاع اختلاف را به حکمیت لازم ببیند، طرف مذکور با توضیح نقطه یا نقاط معینه مورد اختلاف، اولاً درخواست تشکیل هیأت حکمیت (دریافت حقایق) را طبق محتویات ماده چهارم این پروتوکول و ثانیاً در صورت لزوم تشکیل دیوان حکمیت را مطابق محتویات ماده پنجم پروتوکول بوسیله یادداشت دیپلماتیک به اطلاع طرف دیگر می رساند.

ماده چهارم:

نماینده های طرفین در ظرف سه ماه بعد از وصول یادداشت دیپلماتیک که در ماده سوم این پروتوکول تذکار یافته جلسه دایر و برای حصول موافقت راجع به ترکیب هیأت حکمیت (دریافت حقایق) و طرز العملی که هیأت مذکور از آن پیروی نماید، سعی می ورزند. در صورتیکه چنین هیئتی بوجود آید و نتیجه گیری و توصیه های آن مورد موافقت دولتین قرار گیرد، موضوع حل شده پنداشته می شود.

ماده پنجم:

در صورتیکه طرفین به اساس ماده چهارم این پروتوکول درباره نتیجه گیری و توصیه های هیئت حکمیت (دریافت حقایق) به موافقت نرسند، نقطه اختلاف به دیوان حکمیتی که از سه عضو ترکیب یافته و تشکیل آن قرار آتی صورت می گیرد، تقدیم خواهد شد.

الف: هر یک از طرفین یکی از اتباع خود را بعنوان حکم تعیین می نماید.

ب: حکم سوم که رئیس دیوان حکمیت می باشد در ظرف سه ماه بعد از تعیین اعضای که به اساس فقره الف این ماده صورت می گیرد، به موافقت طرفین تعیین میشود. در صورتیکه حکم سوم در ظرف سه ماه انتخاب نگردد، طرفین یا یکی از طرفین از سرمنشی (دبیرکل) سازمان ملل متحد تقاضا می نماید تا حکم سوم را تعیین کند. رئیس دیوان حکمیت که به موجب فقره ب هذا انتخاب می شود، از میان اتباع کشوری خواهد بود که با افغانستان و ایران مناسبات دوستانه داشته ولی با هیچ یک از این دو کشور دارای منافع مشترک نباشد.

ج: دیوان حکمیت به اتفاق نظر طرفین برای اجرای امور خویش طرز العمل لازم و موثر که با احکام معاهده و پروتوکول شماره یک و این پروتوکول موافق باشد، وضع می کند و در اجرای امور محوله مطابق به معاهده و در داخل حدود آن سعی می ورزد.

د: دیوان حکمیت یک نسخه فیصله نامه (رای) صادره خویش را که بدلائل کتبی تائید شده باشد، بدسترس طرفین می گذارد.

ه: فیصله (رای) صادره دیوان حکمیت قطعی و لازم الاجرا است.

د پانوش شمیره: له 9 تر 10

افغان جرمن آنلین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

ماده ششم:

هرگاه عضوی از اعضای هیأت حکمیت (دریافت حقایق) مندرج ماده چهارم یا دیوان حکمیت مندرج ماده پنجم این پروتوکول نظر بدلیلی از وظیفه باز ماند، به ترتیبی که وی تعیین یا انتخاب شده بود، تعویض می‌گردد. در آن صورت جلسات بعدی زمانی دایر می‌گردد که عضو جدید الانتصاب یا جدید الانتخاب موقع و وقت لازمه برای آشنائی کامل با همه گزارشات که قبل از تعیین یا انتخابش صورت گرفته، یافته باشد.

ماده هفتم:

مصارف (هزینه های) هر حکم از جانب دولتی که حکم را تعیین نموده، پرداخته میشود و مصارف (هزینه های) حکم سوم را طرفین مساویانه می‌پردازند.

ماده هشتم:

هرگونه تعدیل تغییر یا تجدید نظری که درین پروتوکول (باموافقت طرفین معاهده) وارد شود، به هیچوجه بر معاهده یا پروتوکول شماره یک منضمه تاثیر ندارد.

ماده نهم:

این پروتوکول جزء لاتیجزای معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند) که در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ امضاء گردیده، می‌باشد و از تاریخ انفاذ معاهده مرعی الاجرا است.

این پروتوکول به زبانهای پشتو، دری (فارسی) و انگلیسی هر یک در دو نسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشد.

در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت، به متن انگلیسی مراجعه میشود. در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۳۱ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضا گردید.

از جانب ایران

امیر عباس هویدا نخست وزیر

از جانب افغانستان

محمد موسی شفیق صدر اعظم

(متن مکمل معاهده و دو ضمیمه آن از کتاب: "اسناد و سوابق موضوع آب از رود هلمند"، صفحه 61 تا 69 اقتباس شده است.)

(ادامه دارد)